

*Василь Озарук,
Ганна Презлята,
Галина Ковальчук,
Інна Ткачівська*

Стан сформованості мотивів учнів початкових класів до рухової активності

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Основними чинниками негативного впливу на стан здоров'я учнів є низький рівень мотивів до потреби в руховій активності.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Мотив – причина, що спонукає до діяльності, спрямованої на задоволення певних потреб, у нашому розумінні – до рухової активності. Їх досліджували Л. П. Гримак, Е. П. Ільїн, І. М. Сеченов, Л. І. Божович [1; 5].

Згідно з даними літератури (Т. Ю. Круцевич, 1999; В. В. Романенко, 2005; О. С. Куц, 2001), однією з основних причин, які впливають на стан здоров'я молоді, є спосіб життя, у якому велику роль відіграє дефіцит рухової активності.

На думку Ю. Цапюк, О. Швай, К. Харченко, мотиви молодшого школяра до рухової активності в умовах сучасних шкіл бажають бути значно вищими. Це зумовлено різними чинниками, пріоритетним із яких є дослідження сучасних учених у дітей молодшого шкільного віку. Спостерігається відсутність бажання щодо систематичних занять фізичними вправами [3; 7].

У контексті піднятої проблеми заслуговують на увагу дослідження О. Кордонець [6], у яких встановлено, що рухова активність молодших школярів (1–2-го класів), порівняно з дошкільним періодом життя, падає на 50 %, а в старшокласників – на 75 % упродовж доби.

Ряд учених (О. Я. Меліков, Л. В. Лукаш [4]), котрі вважають, що саме оптимальний руховий режим – найважливіша умова здоров'язберігальна діяльності, оскільки рухові дії є могутніми чинниками, що підвищують адаптаційні можливості й енергетичний потенціал організму [2; 7].

Отже, достатня рухова активність – необхідна передумова гармонійного розвитку організму й особистості дитини. Але спостереження свідчать, що в останні роки в більшості сучасних дітей шкільного віку, особливо міських поселень, спостерігається дефіцит рухової активності в режимі дня [5; 8].

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що на сьогодні формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку недостатньо висвітлено в працях сучасних учених. Це зумовило наші дослідження в контексті піднятої проблеми.

Завдання роботи – визначити рівень мотивів до потреби в руховій активності молодших школярів.

Методи дослідження – аналіз та узагальнення літературних джерел; анкетування; методи математичної статистики;

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Діагностика усвідомлених мотивів щодо потреби в руховій активності проводилася за модифікованою методикою Л. Божович на базі загальноосвітніх шкіл, зокрема ЗОШ № 23 (72); ЗОШ № 11 (65); ЗОШ № 17 (68) міста Івано-Франківська й сільських шкіл (108) – Ямницької та Тязівської ЗОШ Тисменецького району, Підвербцівської, Озерянської й Гарасимівської ЗОШ Тлумацького району. За час проведення дослідження опитано 313 учнів 3–4-х класів.

Зазначеною методикою передбачено 21 мотивуюче судження, що уможливило визначення рівня мотивів, які стимулюють потребу до рухової активності, та чотири варіанти відповіді («Так», «Швидше так, ніж ні», «Швидше ні, ніж так», «Ні»). Судження 1–3 спрямовані на виявлення мотивів обов'язку й відповідальності; 4–6 – на самовизначення та самовдосконалення; 7–9 – мотивацію благополуччя; 10–12 – престижну мотивацію; 13–15 – мотивацію уникнення неприємностей; 16–18 – мотивацію змістом; 19–21 – мотивацію процесом. Відповідно до класифікації Л. Божович, судження 1–15 спрямовані на виявлення соціальних мотивів, а 16–21 – мотивів до діяльності, у нашому розумінні – рухової.

Під час виявлення мотивів щодо обов'язку й відповідальності за рухову активність учні демонстрували власні судження. На судження «Розумію, що учень повинен систематично займатися фізичною культурою», «Намагаюся швидко й точно виконувати вказівки вчителя.», «Розумію свою відповідальність за стан фізичного здоров'я перед класом» молодші школярі відповіли таким чином: 29,6 % – на високий рівень, 26,3 % – достатній рівень, середній рівень продемонстрували 29,7 % початківців, 14,3 % – низький рівень.

Судження, спрямовані на самовизначення та самовдосконалення, що визначалися за питаннями: «Хочу закінчити школу фізично здоровим», «Розумію, що мені потрібне міцне здоров'я», «Розумію, що моє фізичне здоров'я залежить від систематичних занять фізичною культурою» молодші школярі продемонстрували такі результати: 63 % – високий рівень, 12 % – достатній рівень, 21,5 % – середній рівень, 35 % – низький рівень.

Для виявлення мотивів школярів спрямованих на благополуччя під час рухової активності, бралися до уваги такі судження: «Розумію, що від моєї поведінки залежить здоров'я інших», «Хочу отримувати похвалу вчителя за покращення показників фізичного здоров'я», «Хочу, щоб однокласники поважали мене за високий рівень розвитку фізичних якостей».

У цих показниках високий рівень виявлено в 48 % школярів, достатній – 12 %, середній – 22,9 %, низький – 7,5 %.

Судження щодо мотивів престижності, які вивчалися за такими показниками: «Хочу бути лідером під час змагальних ігор естафет», «Хочу, щоб мене ставили в приклад за виконання фізичних вправ», «Хочу мати авторитет серед товаришів» – засвідчують, що високий рівень виявився в 41,9 % учнів, достатній – у 27 %, середній – 23,7 %, низький – у 8,3 % учнів 3–4-х класів.

Поряд із вищезазначеними мотивами на констатувальному етапі вивчали судження школярів, спрямовані на уникнення неприємностей, зокрема: «Хочу, щоб однокласники не засуджували мене за погане виконання фізичних вправ», «Хочу, щоб мене не сварили за низьку рухову активність», «Не хочу підводити учасників моєї команди під час ігор, естафет». У частині опитування учні початкових класів продемонстрували такі результати: високий рівень – 33,5 %, достатній – 26,1 %, а середній – 28 % і низький – 12,4 %.

Під час опитування із таких суджень, як «Подобається займатися новими фізичними вправами», «Люблю розучувати нові фізичні вправи й рухові ігри», «Подобається, коли вчитель пропонує рухливі ігри, побудовані на казковому сюжеті», в учнів початкових класів виявлено такі результати: 51,2 % – високий рівень, 17,5 % – достатній, 26,2 % – середній, 5,1 % – низький. Ці судження дають змогу визначити мотивацію на оновлення змісту фізичного виховання, що буде взято до уваги в наших подальших дослідженнях.

Крім вищезгаданого, у процесі нашої роботи вивчали судження щодо мотивів виконання фізичних вправ за такими показниками: «Люблю виконувати імітаційні вправи», «Люблю думати, мислити на уроках фізичної культури в ігрових умовах», «Подобається виконувати складні фізичні вправи, переборюючи страх і труднощі». У цій частині діагностики мотивів до рухової активності учні продемонстрували такі результати: 26,1 % початківців виявили високий рівень, 29,4 % – достатній, 31,7 % – середній і 12,8 % – низький

Найкращі результати молодші школярі продемонстрували в судженнях, спрямованих на фізичне самовизначення та самовдосконалення, що відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Стан сформованості мотивів на фізичне самовдосконалення

Судження	Заг. к-сть	В		Д		С		Н	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Хочу закінчити школу фізично здоровим.	313	219	70,5	21	7,3	70	21,5	3	0,75
Розумію, що мені потрібне міцне здоров'я.		237	75,5	13	4,2	61	19,5	2	0,8
Розумію, що моє фізичне здоров'я залежить від систематичних занять фізичною культурою.		127	43	74	24,5	80	23,6	32	9
Усього			63		12		21,5		35

Найгірші результати проявились у судженнях, спрямованих на мотивацію процесом (табл. 2).

Загальні результати мотивів до потреби в руховій активності відображено на рисунку 1. Вони переконливо доводять, що 41,9 % учнів молодшого шкільного віку продемонстрували високий рівень, 24,7 % – достатній, 27,8 % – середній рівні. Низький рівень мотивації виявлено в 10,3 % учнів.

Стан сформованості мотивів на рухову активність

Судження	Заг. к-сть	В		Д		С		Н	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Люблю виконувати імітаційні вправи.	313	115	39	91	28,2	89	28,5	18	4,3
Люблю думати, мислити на уроках фізичної культури в ігрових умовах.		55	17,8	89	29	102	37,5	47	15,7
Подобається виконувати складні фізичні вправи, переборюючи страх і труднощі.		73	21,6	91	30,7	92	29,2	57	18,5
Усього			26,1		29,4		31,7		12,8

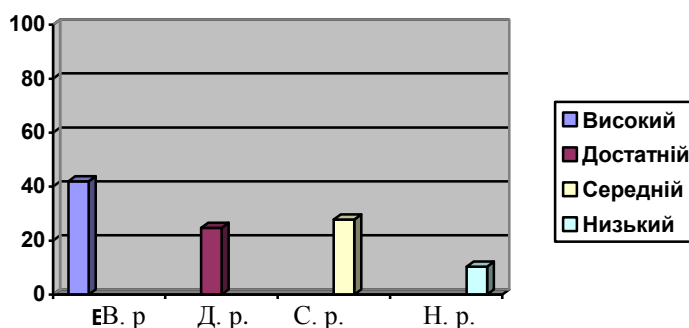

Рис. 1. Загальний стан мотивів учнів початкових класів до рухової активності

Отже, із матеріалів наших досліджень випливає, що близько третини школярів (33,4 %) мають рівень мотивів до рухової активності, розміщений між низьким і середнім показниками. Це зумовлює потребу відповідної корекції, що буде зроблено в наших подальших дослідженнях.

Суттєвих розбіжностей між порівняннями результатів усвідомлених мотивів між міськими й сільськими молодшими школярами не спостерігалось (рис. 2).

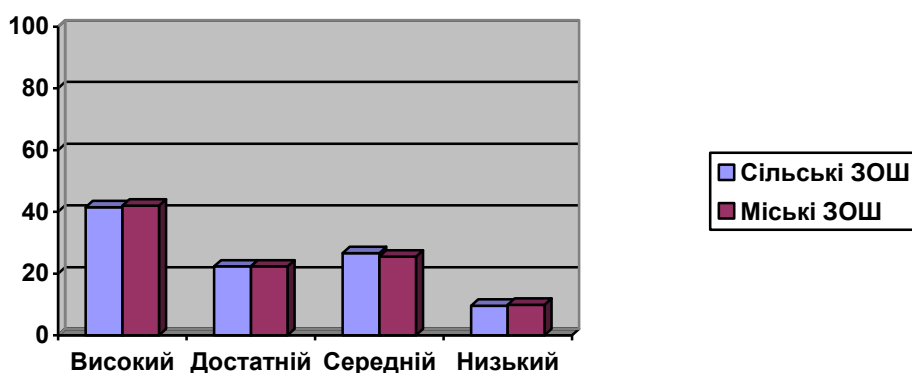

Рис. 2. Порівняльні результати між дітьми сільських і міських шкіл

Висновки й перспективи подальших досліджень. Мотив до рухової активності розглядаємо як причину, що спонукає до діяльності, спрямованої на задоволення певних потреб, у нашому розумінні – до рухової активності. Стан сформованості мотивів до рухової активності в учнів молодшого шкільного віку значно відрізняється між показниками «високий» і «середній» (66,6 %), проте в третини з них (33,4 %) – між середнім і низьким рівнями.

Джерела та література

1. Васьков Ю. В. Система фізичного виховання 1-4 класах / Ю. В. Васьков – Х. : Вид-во «Ранок», 2009. – 224 с.
2. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання / Т. Головань // Рідна школа. – 2004. – № 6. – С.15–17.
3. Горшкова Н. Б. Мотивація школярів до занять фізичною культурою і спортом / Н. Б. Горшкова // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2005. – № 6–7. – С. 130–133.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
5. Комінко С. Б. Кращі методи психодіагностики : навч. посіб. / С. Б. Комінко, Г. В. Кучер. – Тернопіль : Карт-бланш, 2005. – 406 с.
6. Кордонець О. Проблема підвищення рухової активності молодших школярів засобами рухливих ігор / О. Кордонець // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2011. – С. 213–218
7. Меліков О. Я. Самооцінка здорового способу життя та здоров'я випускниками загальноосвітніх шкіл / О. Я. Меліков, Л. А. Шумлянський, В. В. Кравченко // Педагогіка вищих та середніх шкіл : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 29. – С. 396–398.
8. Швай О. Д. Педагогічні аспекти управління руховою активністю молодших школярів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / О. Д. Швай ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – 22 с.

Анотації

У статті викладено результати анкетування учнів молодшого шкільного віку міських і сільських шкіл щодо визначення рівня мотивів до потреби в руховій активності, які визначали за такими показниками: на виявлення мотивів обов'язку й відповідальності; самовизначення та самовдосконалення; мотивація благополуччя; престижна мотивація; мотивація уникнення неприємностей; мотивація змістом; мотивація процесом. При цьому виявлено, що суттєвих розбіжностей між результатами в дітей міських і сільських шкіл не спостерігалось. У процесі дослідження простежено, що серед показників, які характеризують мотиви в потребі рухової активності, домінують фізичне самовизначення та самовдосконалення й відстає та потребує корекції навчально-виховного процесу з фізичного виховання – мотивація процесом.

Ключові слова: мотив, рухова активність, рухові дії, потреба.

Василий Озарук, Анна Презлята, Анна Ковальчук, Інна Ткачевская. Состояние сформированности мотивов учащихся начальных классов к двигательной активности. В статье излагаются результаты анкетирования учащихся младшего школьного возраста городских и сельских школ по определению уровня мотивов к потребности в двигательной активности, которые определялись по следующим показателям: на выявление мотивов долга и ответственности; самоопределения и самосовершенствования; мотивация благополучия; престижная мотивация, мотивация избегания неприятностей, мотивация содержанием, процессом. При этом установлено, что существенных различий между результатами у детей городских и сельских школ не наблюдалось. В процессе исследования выявлено, что среди показателей характеризующих мотивы в потребности двигательной активности доминируют физическое самоопределение и самосовершенствование, и отстает и нуждается в коррекции учебно-воспитательного процесса с физического воспитания – мотивация процессом.

Ключевые слова: мотив, двигательная активность, двигательные действия, потребность.

Vasyl Ozaruk, Anna Prezlata, Anna Kovaltsuk, Inna Tokachevska. Condition of Formation of Motives of Pupils of Elementary Classes to Motor Activity. The article presents the results of the survey of junior pupils of urban and rural schools according to defining the level of motives to the need in motor activity which were defined according to the following indices: revealing the motives of duty and responsibility; self-definition and self-improvement; well-being motivation; prestige motivation; motivation of troubles avoiding; motivation by content; motivation by process. It was revealed that there are no considerable differences between results of urban and rural pupils. In the process of the study it was found out that among indices that characterized motives in the need in motor activity the dominant ones are physical self-definition and self-improvement, but motivation by process lags behind and needs correction of educational process in physical education.

Key words: motive, motor activity, movement actions, need.